

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

Research Paper 2/2011

Kambodža, Thajsko a chrám zkázy

—

Únor 2011

Kambodža, Thajsko a chrám zkázy

—

Jiří Zelenda *Únor 2011*

Kambodža, Thajsko a chrám zkázy

Úvod

Dne 7. února 2011 vypukl čtyřdenní ozbrojený střet v okolí chrámu Preah Vihear¹ mezi kambodžskou a thajskou armádou. K vzájemnému ostřelování pak opakovaně došlo ve dnech 15. a 16. února. Celkově si tento střet vyžádal nejméně osm mrtvých a desítky zraněných vojáků i civilistů. Tisíce lidí opustili své domovy a došlo rovněž k poškození samotného chrámu Preah Vihear.² Tato únorová potyčka se zařadila do série mnoha vojenských střetů, které eskalují hraniční spor mezi Kambodžou a Thajskem již od roku 2008. Únorové boje však byly dosud nejkrvavějším střetem obou zemí a důrazně tak připomněly naléhavost řešení velice komplikovaného sporu Kambodže a Thajska o území obklopující vzácnou kulturní památku – chrám Preah Vihear. Reakce obou zemí i dalších zainteresovaných stran (OSN a ASEAN) však nasvědčují tomu, že dohoda řešící hraniční spor, která by byla přijatelná pro Thajsko i Kambodžu, je stále v nedohlednu.

Únorový vojenský střet rovněž potvrdil všeobecně sdílené přesvědčení většiny analytiků, že vyřešení thajsko-kambodžské diplomatické roztržky v roce 2010 nevnese do smírného řešení hraničního sporu žádný pozitivní efekt. Diplomatickou roztržku či přesněji hlubokou krizi vzájemných vztahů mezi Thajskem a Kambodžou vyvolalo na podzim roku 2009 jmenování Thaksina Šinavatry, bývalého thajského premiéra a úhlavního nepřítele současné thajské vlády, ekonomickým poradcem kambodžské vlády. Nebezpečnost této krize prohluboval dočasně utlumený hraniční spor v okolí chrámu Preah Vihear a skutečnost, že se odehrávala na pozadí hluboké vnitropolitické a vnitrospolečenské krize v Thajsku. Oba tyto fenomény mohly potenciálně působit jako faktory eskalující krizi. Dne 24. srpna 2010 však obnovilo Thajsko a Kambodža vzájemné diplomatické vztahy a do Bangkoku a Phnom Penhu se vrátili velvyslanci obou zemí.³ Tento krok vyřešil diplomatickou roztržku, ale jak bylo uvedeno výše nepřinesl žádný posun v řešení hraničního sporu v okolí chrámu Preah Vihear. Opětovné navázání vzájemných vztahů bylo možné až po Thaksinově rezignaci na post poradce. Tato krize sice byla tímto krokem smírně vyřešena, zároveň však posílila vzájemnou nedůvěru obou stran a stala se součástí plejády kambodžsko-thajských animozit, rozporů a konfliktů.

¹ Název chrámu se z khmerštiny do češtiny přepisuje jako Preah Vihear (čti Préh Vihír). Při přepisu z thajštiny se můžeme setkat s názvem Phra Vihár. Protože se chrám podle mezinárodního práva nachází na území Kambodže a protože se název chrámu v České republice vyskytuje hlavně v přepisu z khmerštiny, bude v tomto článku chrám nazýván Preah Vihear.

Stavba chrámu Preah Vihear jako šivaistické svatyně započala již na konci 9. století. Přestavba celého komplexu angkorským králem Súrjavarmanem I. v 11. století ze stavby učinila významný architektonický skvost celé jihovýchodní Asie. Chrám je vystaven v pohoří Dangrek na skalní ostrohu Pey Tadi, který není, stejně jako celé pohoří, příliš vysoký. Protože však ostroh vyrůstá z nekonečné roviny kambodžského vnitrozemí, tak se může snadno zdát, že se chrám Preah Vihear dotýká nebes.

² Skirmis on Thai-Cambodia border. . BBC News, 30.1. 2003, <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-12463447>

³ Thailand, Cambodia to resume diplomatic ties. Reuters, 23. 8. 2010, <http://in.reuters.com/article/idINIndia-51009820100823>

Tato studie se věnuje krizi thajsko-kambodžských vztahů v roce 2010. Je však nutné poznamenat, že krize má dlouhodobý charakter, svoji genezi i historický vývoj. Proto je zde nahlížena v širších časových souvislostech. Nejdříve jsou nastíněny dosavadní kambodžsko-thajské vztahy: tato část textu zdůrazňuje historické momenty a fakta, která dosud mají velký vliv na vzájemné vnímání Khmerů a Thajců. Předšudečné postoje a animozity mezi Khmery a Thajci sehrávají podstatnou roli ve vzájemných vztazích, a tak limitují možnosti řešení konfliktu. Vládnoucí elity obou zemí se tak dostávají pod tlak početných nacionálně laděných segmentů společnosti. Přestože vnitropolitická situace v Thajsku a v Kambodži není předmětem tohoto textu, je nezbytné pro pochopení všech souvislostí věnovat se tomuto fenoménu alespoň na některých místech analýzy. Protože jádrem současného thajsko-kambodžského konfliktu je spor o vymezení vzájemných hranic, je jedna z kapitol věnována právě četným změnám hranice obou zemí. Následná, stěžejní část studie se věnuje analýze aktuálního průběhu krize. V závěru jsou pak načrtnuty možné scénáře dalšího vývoje celého sporu.

Analýza pracuje se všemi nejdůležitějšími faktory, které současný hraniční spor silně ovlivňují. Jsou jimi zejména historicky dané animozity mezi oběma národy, současná společenská a politická situace v obou zemích, souvislost s mezinárodními vztahy a geneze sporu o vzájemnou hranici. Na základě použitých informací a faktů popisuje sporné body vzájemných thajsko-kambodžských vztahů. Nesoustředí se však pouze na to jak ke sporům došlo, ale hlavně proč k nim došlo, a snaží se též poodhalit možné následky těchto sporů a predikovat možný další vývoj a dynamiku pohraničního konfliktu Thajska a Kambodže. V této souvislosti pracuje analýza s hypotézou o střednědobé neřešitelnosti celého sporu. Tato hypotéza vychází ze tří základních předpokladů. 1. Vzájemná kambodžsko-thajská animozita má hluboké historické kořeny a výrazně limituje vytváření důvěry mezi oběma státy a zejména mezi oběma národy. 2. Vojenskému řešení konfliktu brání obava z negativních dopadů na ekonomiku, zapojení obou zemí do mezinárodních struktur (zejména členství v ASEANu) a hrozba případné ostrakizace. 3. Smírnému řešení sporu brání vnitropolitická situace v Thajsku i v Kambodži, protože případný kompromis (tj. ústupek) by zcela jistě nebyl přijat výraznou částí obyvatelstva, která by mohla vyvolat nacionalistické demonstrace a bouře, jež by mohly vést v krajním případě až ke svržení vlády, která kompromis přijala. Analýza jako celek pak umožňuje pochopit nejen celý konflikt, ale i motivy aktérů, kteří se do něj zapojili.

Historické kořeny napětí v kambodžsko-thajských vztazích

Příčiny kambodžsko-thajských sporů sahají hluboko do minulosti. Přestože si jsou obě země kulturně velmi blízké, je historie jejich vztahů protkána neustálými sváry a s nimi spojenými pocity křivdy a nespravedlnosti. Khmerové byli od prvních staletí našeho letopočtu hlavními hybateli dějin v oblasti pevninské jihovýchodní Asie. V tomto období vstřebávali rozličné elementy indické kultury, což jim přineslo velký civilizační posun kupředu. Díky procesu indianizace mohli Khmerové vytvořit mocnou Angkorskou říši, která mezi 9. a 14. stoletím dominovala celému regionu. Na jednom z reliéfů v Angkor Vatu, nejslavnějším angkorském chrámu z 12. století, můžeme nalézt vyobrazení chaotického a neuspořádaného houfu pomocného vojenského oddílu. Ten ostře kontrastuje se vzorně uspořádanými jednotkami khmerských vojáků. Příslušníci pomocného oddílu není nikdo jiný než Thajci.

Tento výjev umožňuje pochopit směr ublíženectví a vzteku současných Khmerů vůči svým thajským sousedům. Thajci totiž až do 13. století nevytvořili žádný významný státní útvar a byli na nižší civilizační úrovni než Khmerové. Tento handicap však relativně brzy dohnali a od 15. století to byli hlavně oni, kdo určoval dynamiku kambodžsko-thajských vztahů. A právě na tomto faktu je založen iracionální přístup Khmerů k Thajcům. Pramení z uvědomování si vlastní velkolepé minulosti, která však byla ztracena ve prospěch původně „zaostalejších“ Thajců. Tato frustrace a hněv je o to silnější, oč horší je i současná ekonomická situace v Kambodži v porovnání s Thajskem. Tyto vášně jsou sice většinou skryté, ovšem za jistých podmínek se mohou snadno ventilovat v násilných činech.

Příkladem může být událost z ledna 2003. Tehdy rozrušený dav v Phnom Penhu napadl a zapálil thajskou ambasádu, hotely a obchody, o kterých se domníval, že patří Thajcům. Thajci okamžitě odvolali svého velvyslance z Kambodže a čtyři vojenská letadla evakuovala 511 osob thajské národnosti. Páté letadlo, které se zúčastnilo evakuace, ve svých útrokách skrývalo vojenské komando, které celou evakuaci zajišťovalo. Thajská armáda na hranicích s Kambodžou byla uvedena do stavu pohotovosti a premiér Thaksin Šinavatra hrozil vysláním vojska k ochraně civilistů. To vše jen kvůli údajné, nedoložené a nepotvrzené zvěsti o populárního thajského herce Suvananta Kongyinga, že chrámy v oblasti Angkoru byly Thajsku Kambodžou ukradeny.⁴

Historie kambodžsko-thajských vztahů je *de facto* historií neustálého thajského vměšování do vnitřních záležitostí Kambodže. Ta se postupem staletí dostala do podřízeného vztahu ke svému západnímu sousedovi, a pokud se z tohoto postavení někdy na čas vymanila, tak jenom proto, že upadla do závislosti na svém východním sousedovi – Vietnamu. Je velmi pravděpodobné, že vznik francouzského protektorátu nad Kambodžou v polovině 19. století zabránil rozdělení země mezi Siam (Thajsko) a Vietnam. Zachování kambodžské státnosti se tak stalo jakýmsi vedlejším efektem evropského kolonialismu. Khmerové si z předkoloniálního období přinesli do moderní doby obavu a strach ze svých mocnějších sousedů. A tyto obavy vývoj ve 20. století pouze potvrdil. Jak Vietnam, tak Thajsko i v tomto období výrazně zasahovaly do dění v Kambodži. Dnes jsou proto Khmerové velice citliví na jakýkoliv náznak narušení své státní suverenity.

Z pohledu Khmerů jsou výše zmíněné obavy potvrzovány i demografickým vývojem. V roce 1600 žilo v Kambodži 1 230 000, v Siamu (Thajsku) 1 800 000 obyvatel. Do roku 1800 narostl tento počet v kambodžském případě na pouhých 1 500 000, v siamském (thajském) na 2 800 000.⁵ Dnes má Thajsko již přes 67 milionů, zatímco Kambodža 14,5 milionu obyvatel. Čtyřikrát větší je i thajské HDP v přepočtu na obyvatele.⁶ Pro Khmery tak i dnes Thajsko stále potvrzuje své dominantní postavení vůči Kambodži.

⁴ Panicked Thais flee Cambodia. BBC News, 30.1. 2003, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/2708193.stm>

⁵ Reid, Anthony: Southeast Asia in the Age of Commerce 1450-1680: Volume One: The below the Winds. Chiang Mai: Silkworm Books, 1988, s. 15.

⁶ CIA The World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html>

Spor o kambodžsko-thajskou hranici

Kambodžsko-thajská hranice je tradičním sporným bodem mezi oběma zeměmi. Jádru sporu má kořeny na konci 18. století, kdy Siam (Thajsko) vyčlenil z jurisdikce Kambodže západní provincie Mahanokor (oblast dnešní provincie Siem Reap) a Battambang. Tento stav potvrdila i smlouva z roku 1867, kterou Thajci přenechali Francouzům kontrolu nad zbytkem Kambodže. Francouzi si ovšem další smlouvou z roku 1907 vynutili navrácení tohoto území Kambodži. Hranice se však změnila ještě jednou. V časech druhé světové války Thajci s podporou Japonců opět získali větší část sporného území. Definitivně se jej vzdali 17. listopadu 1946, kdy ve Washingtonu podepsali smlouvu s Francií o navrácení obou provincií. Ztráta tohoto území byla v Thajsku velmi nepopulární a nikdo z Khmerů nepochyboval o tom, že pokud by se v budoucnu naskytla vhodná příležitost, Thajsko by opět o toto území usilovalo. Ostatně s jejím návratem Kambodži souhlasilo teprve po silném diplomatickém tlaku a reálné hrozbě francouzského veta vstupu Thajska do OSN.⁷ Příležitost pro opětovnou anexi území se sice již Thajsku nenaskytla, místo toho se však objevil spor, do něž se celý hraniční svár koncentroval. Spor o chrám Preah Vihear.

Chrám Preah Vihear se nachází ve stejnojmenné provincii na severu Kambodže na jednom z vrcholů nevysokého pohoří Dangrek, které tvoří hranici mezi Kambodžou a Thajskem. V roce 1954, po odchodu Francouzů z Kambodže, obsadila chrám thajská armáda. Kambodža proti tomuto postupu protestovala a v roce 1959 se s celou záležitostí obrátila na Mezinárodní soudní dvůr. Smlouva z 1904 mezi Siamem a Francií, která upravovala hranice v oblasti pohoří Dangrek, stanovila, že hranice mezi Siamem a Kambodžou povede po rozvodnici. Pak by podle Thajců měl chrám patřit Thajsku. Ovšem na podzim roku 1907 Francouzi dokončili mapy pohraničních oblastí, které byly součástí smluv o hranicích z roku 1904 a 1907. V mapě, která zahrnovala i Preah Vihear, byl tento chrám zakreslen na kambodžské straně hranice. Siamské úřady tuto mapu akceptovaly a suverenitu Kambodže nad chrámem až do roku 1954 nezpochybnily. Z těchto důvodů přiznal Mezinárodní soudní dvůr svým rozhodnutím z 15. června 1962 suverenitu nad chrámem Kambodži.⁸

Thajsko okamžitě po rozsudku zaplavily demonstrace a násilné protesty, všichni vládní činitelé v neoficiálních prohlášeních odmítali rozhodnutí soudců. Ačkoliv se Thajsko rozsudku podrobilo, nikdy se s ním nesmířilo. Při slavnostním ceremoniálu v chrámu Preah Vihear byl vykopán stožár se státní vlajkou Thajska, která tak nebyla sejmuta, ale stále vlající byla přemístěna na skalisko Mor-E-Daeng na dohled od chrámu. Tehdejší thajský premiér Sarit Thanarat prohlásil: „*Přestože Kambodža pro tuto chvíli získala ruiny chrámu, duše chrámu Phra Vihár zůstává s Thajskem. Thajsko si v této záležitosti vyhrazuje své přirozené právo, zejména však právo na veškeré právní postupy, které mohou v budoucnosti v příhodném okamžiku vyústit v obnovení našich práv nad chrámem.*“⁹ Tato slova jsou jakousi směrnicí, kterou Thajsko zachovává ve vztahu k chrámu Preah Vihear nepřetržitě již téměř půl století. Pro svoje úsilí o opětovné získání chrámu si zvolilo velice chytrou strategii.

⁷ Bečka, Jan, Vavroušková, Stanislava: Thajsko. Praha: Libri, 2010, s. 74.

⁸ International Court of Justice, Case concerning the Temple of Preah Vihear (merits): Judgement of 15 June 1962, <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?sum=284&code=ct&p1=3&p2=3&case=45&k=46&p3=5>

⁹ Singh, L. P. (1962): The Thai-Cambodian Temple Dispute. Asian Survey, Vol. 2 (Oct., 1962), No. 8, s. 26.

Na mezinárodním poli se totiž snaží nezpochybňovat držení chrámu Kambodžou, ale rozporuje práva a nároky na okolní území. Tento postup je velmi účinný, protože se Thajsku podařilo přesvědčit okolní svět, že hranice v okolí chrámu je sporná a není jasně daná.

Eskalace sporu o chrám Preah Vihear

Během uplynulých čtyřiceti osmi let se spor o chrám vracel neustále do kambodžsko-thajských vztahů jako bumerang. V roce 2008 však v souvislosti se zápisem chrámu na listinu památek UNESCO došlo k jeho nebezpečné eskalaci. Již v lednu si thajský ministr obrany stěžoval, že se kambodžská vláda pokouší zapsat chrám na seznam UNESCO bez thajského souhlasu. V dubnu thajská vláda souhlasila s podporou zápisu chrámu na seznam, ovšem s připomínkou, že tento krok nesmí mít vliv na sporné hraniční území. O dva měsíce později bylo dokonce k úsilí o zápis na seznam vydáno společné thajsko-kambodžské komuniké.¹⁰ Proti tomuto kroku však vyvstal v thajské společnosti velký odpor, který vyústil v četné demonstrace. Situace se ještě více vyhrotila, když ústavní soud Thajského království dne 7. července potvrdil, že společné thajsko-kambodžské komuniké je protiústavní. Den nato byl chrám zapsán na seznam UNESCO a v Kambodži propukly mohutné oslavy.

Na samotném sporném území se množily incidenty, kdy se thajští demonstranti pokoušeli proniknout na kambodžské území. Armádní jednotky na obou stranách byly posíleny a brzy již státní suverenitu nenarušovali pouze civilisté, ale také vojáci obou stran. Sporné území o rozloze 4,6 km² se v letních měsících roku 2008 stalo skutečně horkou půdou. Pokusy o vzájemnou dohodu selhávaly a stejně tak i pokus ASEANu o mediaci, který byl Thajskem zamítnut. Spor se navíc rozšířil o další dva chrámy Ta Moan Thom and Ta Moan Touch v provincii Odar Meanchey.¹¹ Celému sporu dominovala neochota obou stran k jakémukoli ústupku. Navíc byl konflikt využíván i v souvislosti s vnitrokambodžskými a vnitrothajskými záležitostmi. Kambodžský premiér Hun Sen zcela záměrně využil toto téma v červencových volbách¹², kdy se postavil do role nezdolného obránce národa a jeho zájmů. V Thajsku byl zase konflikt posílen hlubokými rozpory a konflikty mezi stoupenci tradičního společenského řádu, jeho institucí a symbolů – monarchie, armády a civilní byrokracie a odpůrci těchto tradic, k nimž náležely zejména nové podnikatelské vrstvy, provinční politici a příznivci expremiéra Thaksina.¹³ Navíc spor přispěl k pádu vlády

¹⁰ Joint communiqué between Cambodia and Thailand on Preah Vihear Temple, 18. 6. 2008, <http://khmerization.blogspot.com/2008/06/joint-communicu-between-cambodia-and.html>

¹¹ Thais accused over new temple row. BBC News, 3. 8. 2008, http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/7539412.stm

¹² Parlamentní volby v červenci 2008 přinesly velké vítězství Hun Senovi i jeho Straně kambodžského lidu, která získala v Národním shromáždění 90 z celkových 123 křesel. Hun Sen je sice autoritativním vládcem Kambodže, přesto se však snaží udržovat zdání demokracie. Součástí tohoto politického divadla jsou i parlamentní volby, které se v zemi konají každých pět let. S výjimkou voleb v roce 1993, které proběhly pod záštitou OSN bylo vždy součástí voleb i politicky motivované násilí a manipulace s hlasy. V roce 2008 si však byl Hun Sen jistý vítězstvím více než kdykoliv předtím, a proto těchto negativních jevů spojených s volbami výrazně ubylo. Ekonomická situace v Kambodži se v posledních letech mírně zlepšovala a populisticky nadanému Hun Senovi nečinilo problém přesvědčit kambodžskou veřejnost, že jde hlavně o jeho zásluhu. Ve volební kampani Hun Senovi také výrazně napomohl právě spor o Preah Vihear.

¹³ Bečka, Jan, Vavroušková, Stanislava: Thajsko. Praha: Libri, 2010, s. 111.

premiéra Samaka Suntharaveče, který byl svými oponenty vnímán jako pouhý zástupce Thaksina Šinavatry, jež připravil o moc puč z roku 2006¹⁴. Vstřícné kroky jeho vlády, které usnadnily zápis chrámu Preah Vihear na seznam UNESCO, byly okamžitě kritizovány proti-Thaksinovým táborem, sdruženým v bloku Aliance pro demokracii. Demonstrace, které tento blok vyvolal vedly k pádu ministra zahraničí Nopadola Patama. Vyhrocený nacionalismus demonstrantů rovněž nutil vládu zaujmout k otázce území v okolí chrámu Preah Vihear nekompromisní postoj.¹⁵ Vnitropolitická situace v Thajsku tak výrazně ztížila možnost brzkého vyřešení sporu. Mylným se ukázal i předpoklad, že řešení konfliktu usnadní ukončení volební kampaně v Kambodži. Jednou uvolněné a rozpoutané vášně, již nešlo zcela uklidnit. Navíc si spor již brzy vyžádal první mrtvé.

Přítomnost relativně početných vojenských jednotek a přetrvávající napětí vyústily v říjnu 2008 v ozbrojené střety a přestřelky. Dne 15. října byli během srážek zabiti tři kambodžští vojáci, na druhé straně bylo zraněno sedm thajských vojáků z toho jeden smrtelně. Další větší incident se odehrál 3. dubna 2009 a zahynuli během něj tři thajští a dva kambodžští vojáci.

Rok 2010: ani válka, ani smír

Konec roku 2009 přinesl do thajsko-kambodžských vztahů nový rozpor. Na začátku listopadu pozval Hun Sen thajského premiéra Thaksina Šinavatru do Kambodže a nabídl mu post ekonomického poradce vlády. Thaksin, který byl rok předtím v Thajsku odsouzen k trestu dvou let vězení za daňové podvody, nabídku přijal. Thajská vláda, která se potýkala s masovými demonstracemi a nepokoji Thaksinových příznivců, byla tímto krokem naprosto šokována. Z Phnom Penhu byl okamžitě odvolán thajský velvyslanec. Kambodžská vláda samozřejmě odpověděla stejným krokem. Thajský premiér Aphisit Věčáčivý označil kambodžský krok za zásah do thajských vnitřních záležitostí a neúctu k thajskému právnímu řádu.¹⁶ Dne 10. listopadu Thaksin skutečně přijel do Kambodže a krize se ještě více prohloubila a podle některých odborníků na jihovýchodní Asii se Kambodža a Thajsko výrazně přiblížily možnosti vzájemného vojenského konfliktu.¹⁷

Od té doby žil Thaksin převážně v Dubaji, ovšem nikdy se nevzdal snahy stát se opět ministerským předsedou Thajska a své početné příznivce nabádal k odporu proti thajské vládě. S Hun Senem jej pojí dlouholeté přátelství a na jmenování Thaksina na pozici ekonomického poradce byli oba jistě dopředu smluveni. Thaksin v tomto postupu viděl možnost, jak oslabit premiéra Aphisita Věčáčivý a jeho vládu, jejíž pozici již tak dost výrazně znesnadňovaly masové demonstrace Thaksinových stoupenců. Pro Hun Sena -

¹⁴ Přebrot provedený vojenskými důstojníky byl vyústěním vleklé vnitropolitické krize, kdy proti sobě stály dva nesmiřitelné tábory - odpůrci Thaksina a jeho stylu vlády na straně jedné a Thaksinovy přívrženci (zejména rolníci) na straně druhé.

¹⁵ Prasirtsuk, Kitt (2009): Thailand in 2008. Crises Continued. The Thai-Cambodian Temple Dispute. Asian Survey, Vol. 49 (Jan. – Feb., 2009), No. 1, s. 177.

¹⁶ Bečka, Jan, Vavroušková, Stanislava: Thajsko. Praha: Libri, 2010, s. 113.

¹⁷ Thaksin, Hun Sen play game of brinkmanship – analysts. ASEANAFFAIRS, 11. 11. 2009, http://www.aseanaffairs.com/thailand_news/ties/thaksin_hun_sen_play_game_of_brinkmanship_analysts

obratného politického manipulátora – to zase byla příležitost zahrát na národní cítění Khmerů a získat tak politické body. Navíc by pro něj jistě bylo přínosem, kdyby si mohl připsat zásluhy za návrat svého přítele k moci.

Nastalá krize též poukázala na limity ASEANu. Jeho prestiži jistě nepomohl fakt, že mezi dvěma jeho členy probíhaly (a stále probíhají) pohraniční přestřelky a incidenty, aniž by byl ASEAN schopen tuto situaci adekvátně řešit. Jmenováním Thaksina ekonomickým poradcem vlády učinila navíc Kambodža krok, který by byl mezi státy s dobrými a přátelskými vztahy zcela nepřijatelný. Postup Kambodže můžeme hodnotit jako pohrdání svým sousedem a je alarmující, že ani členství obou zemí v ASEANu tomuto nepatřičnému kroku nezabránilo. Kambodža se tím navíc dopustila flagrantního porušení svých mezinárodních závazků: s Thajskem totiž uzavřela dohodu o vzájemném vydávání hledaných a odsouzených osob. Kambodžský ministr zahraničí však odmítl vztáhnout smlouvu na Thaksina, neboť ten byl podle něj odsouzen v politicky motivovaném procesu.

Kauza Thaksinova působení v Kambodži se brzy rozšířila zatčením Siravaka Čotiponga, thajského zaměstnance Kambodžských letových služeb, který měl vyzradit podrobnosti o Thaksinově letu do Kambodže thajské ambasádě. Siravak byl odsouzen za špionáž k sedmi letům vězení, avšak kambodžský král Norodom Sihamoni mu dne 11. prosince 2009 udělil milost.¹⁸ Tento vstřícný krok lze interpretovat jako snahu zabránit dalšímu prohlubování celého sporu. V souvislosti s kauzou byl zahraničními médii připomínán i konflikt na sporném území v okolí chrámu Preah Vihear. Logicky se tak objevily obavy z propojení obou záležitostí, které by prohloubilo krizi ve vztazích Thajska a Kambodže. Ještě v listopadu byl zaznamenán výrok thajského ministra spravedlnosti, že doufá v prokázání thajských nároků na Preah Vihear. V lednu roku 2010 navíc došlo ke čtyřem větším incidentům v okolí chrámu, během nichž bylo opět několik vojáků zraněno a jeden thajský voják byl zabit. K další intenzivní přestřelce za použití raket i granátů došlo v dubnu. Pozornost ke spornému území připoutala rovněž stížnost kambodžské vlády společnosti Google, která ve své aplikaci Google Earth zakreslila chrám Preah Vihear jako thajské území.¹⁹

Od dubna 2010 k žádným novým incidentům nedošlo. Tuto skutečnost si lze vyložit tak, že nakonec k propojení Thaksinovy kauzy a územním sporům ve skutečnosti nedošlo, nebo alespoň ne v takové míře, která by přinesla eskalaci konfliktu a převedla jej do většího ozbrojeného střetu. Při bližším zkoumání spolu totiž oba fenomény souvisí jen velmi málo. Spor o Preah Vihear má dlouhodobý charakter a jeho využití Hun Senem a Thaksinem pro naplnění jejich cíle – návrat Thaksina k moci – by byl značně kontraproduktivní. Jakékoli dramatictější vyostření konfliktu by přispělo k posílení legitimacy a popularity thajské vlády, která by v takovém konfliktu bránila thajské národní zájmy. Hun Sen i Thaksin chtěli svým neočekávaným listopadovým krokem napomoci destabilizovat vnitropolitickou situaci v Thajsku a k tomu by jim růst napětí na thajsko-kambodžské hranici příliš nepomohl. Proto vzájemné thajsko-kambodžské napětí ohledně chrámu Preah Vihear zůstalo v roce 2010 *de*

¹⁸ Cambodia king pardons Thai jailed for spying on Thaksin, BBC News, 11. 12. 2009, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/8407458.stm>

¹⁹ Cambodia blasts Google map of disputed Thai border. Reuters, 5. 2. 2010, <http://www.reuters.com/article/idUSSGE61406G20100205>

facto stejně jako v roce předchozím a proto jmenování Thaksina ekonomickým poradcem kambodžské vlády nezpůsobilo eskalaci tohoto sporu.

To však neznamená, že by tato kauza výrazně neztížila možnosti řešení pohraničního sporu. Země, které přeruší diplomatické vztahy, mohou jen těžko jednat o něčem jiném, než jak tyto vztahy obnovit. A pro obnovu vzájemných vztahů nebylo důležité vyřešit krátkodobě neřešitelný spor o hranici, ale spor o Thaksina. Ten však mohl být vyřešen pouze v souvislosti s vlastním vývojem v Thajsku. Obě strany tak v podstatě čekaly, jak dopadnou březnové masové demonstrace Thaksinových stoupenců v Bangkoku. Demonstranti na svých shromážděních požadovali vypsání parlamentních voleb, a když selhala jednání s vládou, tak se zabarikádovali v obchodním centru Bangkoku, kde si postavili provizorní tábory. Zásah armády proti těmto táborům ze dne 10. dubna 2010 zcela selhal. Naopak se začaly množit srážky mezi pořádkovými silami a demonstranty, které si vyžádaly desítky mrtvých. Život v centru města byl na několik týdnů zcela ochromen. Nakonec 19. května thajská armáda prorazila barikády a vyklidila tábory. Vůdci demonstrací se následně vzdali policii.

Stabilizace situace v Thajsku Hun Senovi a Thaksinovi ukázala, že případný návrat k moci v krátkém časovém horizontu je nereálný. Další setrvání na postu ekonomického poradce tak pro oba ztratilo svůj prvotní a nejdůležitější význam. Rezignace Thaksina na tento post a kambodžský příslib, že s ním vláda nebude v budoucnu udržovat žádné vztahy, tak umožnila opětovné navázání diplomatických vztahů v srpnu 2010.

Mohlo by se zdát, že tento spor Kambodža prohrála. Pokud bychom uvažovali o tomto konfliktu jako o osamoceně kauze, tak je to bezesporu pravda. Pokud však konflikt zařadíme do širších souvislostí politického vývoje v Kambodži i v Thajsku, tak můžeme výsledek této riskantní hry posuzovat jako dílčí nezdar, který však přesto může Kambodži a hlavně Hun Senovi přinést řadu výhod. Samozřejmě jen za předpokladu, že se Thaksinovi podaří získat v Thajsku opět moc.

Opětovné navázání diplomatických vztahů umožnilo oběma zemím opět soustředit pozornost na vyřešení otázky sporného území. Možnost dosažení shody v rámci bilaterálních jednání je ovšem velmi malá. Pravděpodobně si to začínají obě země uvědomovat a obě shodně volají po mezinárodní konferenci zaštitěné OSN, která by pomohla problém vyřešit.²⁰ Zůstává však otázkou, zda by se Thajsko dokázalo výsledkům takové konference podrobit i v případě, že by se vyslovila v jeho neprospěch a to samé samozřejmě platí i pro Kambodžu. V tomto směru lze spekulovat, jestli by vůbec byly tyto dvě země ochotné na podobnou konferenci přistoupit, pokud nebudou mít předem zaručený výsledek, který by byl v jejich prospěch, a jestli tak volání po mezinárodní konferenci není jen rituálem, jenž zakrývá skutečnost, že dosavadní *status quo* oběma zemím vyhovuje rozhodně více než případný ústupek. Této interpretaci odpovídá i skutečnost, že zástupci obou zemí volají po konferenci ve svých veřejných vystoupeních, ovšem oficiální žádost v tomto směru nikdo z nich nepodal. A to i přesto, že generální tajemník OSN Pan Ki-mun vyjádřil ochotu stát se prostředníkem při thajsko-kambodžských rozhovorech, které by vedly k ukončení konfliktu.

²⁰ Cambodia asks for UN's help in Thai dispute. CBC News, 9. 8. 2010, <http://www.cbc.ca/world/story/2010/08/09/cambodia-thailand-preah-vihear.html>

Možnosti dalšího vývoje

Rozuzlení sporné otázky thajsko-kambodžských hranic závisí na celé řadě okolností. Nabízí se v podstatě tři možnosti řešení. Za první: spor se vyřeší jednáním a vzájemnou dohodou, kterou budou oba státy akceptovat; za druhou: spor se vyřeší pohraniční válkou a poražená strana přistoupí na podmínky strany vítězné; za třetí: konflikt se nevyřeší ani ve střednědobém horizontu. Přestože je třetí možnost zdaleka nejpravděpodobnější, přibližme si, jaké faktory podporují a také vyvracejí jednotlivé hypotézy.

První možnost podporuje hned několik skutečností. Mezinárodní pověsti obou zemí nepřispívá nevyřešená otázka hranic a neschopnost najít v této otázce společnou řeč. Oba státy se také mohou dostat pod mezinárodní tlak, který je přinutí najít smírné řešení konfliktu. V tomto směru by v budoucnu mohl příznivě působit tlak ASEANu.²¹ Konflikt odčerpává energii politických představitelů Kambodže i Thajska, kterou by mohli věnovat vnitrostátním záležitostem. Pozitivní roli může sehrát i vzájemný obchod. Pro Thajsko je sice obchodní výměna s Kambodžou spíše marginální, avšak pro Kambodžské království je velice důležitá. Thajský import totiž představuje plnou čtvrtinu dovezeného zboží do Kambodže.²² Jakékoliv omezení thajského importu do Kambodže, které by po případném vypuknutí ozbrojeného konfliktu nastalo, by přineslo zemi velké problémy. Velmi důležitým faktorem, který možná poněkud paradoxně podporuje smírné řešení sporu, tak je výrazně slabší postavení jedné ze stran. Z racionálního pohledu je velmi nepravděpodobné, že by Kambodža vyprovokovala střet se zemí, která je čtyřikrát lidnatější a jejíž armáda je bezesporu nejen větší, ale disponuje také modernějšími zbraněmi a vybavením. Ze stejného pohledu by Kambodža mohla být ochotna přistoupit na řešení konfliktu, který by více vyhovoval Thajsku než Kambodži.

Pro násilné řešení sporu však také existuje celá řada podpůrných argumentů. Předně je třeba si uvědomit, že thajsko-kambodžské vztahy nejsou určovány pouze racionálním přístupem a politikou, ale že jsou také zatíženy dogmatickým nacionalismem, značně iracionálním jednáním a četnými resentimenty, jak bylo shrnuto v úvodu. Oba státy považují spor o oblast chrámu Preah Vihear za věc národní cti. Za takovýchto podmínek je dosažení kompromisu, na který by byly ochotné přistoupit obě strany, značně obtížné. Nic by na tom nemuselo změnit ani odhodlání politických reprezentací Kambodže nebo Thajska vyřešit spor i za cenu vlastních ústupků. V takovém případě by totiž mohl vzít „spravedlnost“ do svých rukou rozlícený národ - respektive jeho nejkrajnější složky – svrhnout politickou garnituru a hájit vlast proti „tradičnímu nepříteli“ se zbraní v ruce²³. Konflikt také může vypuknout zcela

²¹ Poslední vzájemný střet v únoru 2011 přinesl dosud nejvýraznější angažmá ASEANu v celé záležitosti. Indonéskému předsednictví se podařilo přimět obě strany, aby souhlasily s vysláním čtyřicetičlené neozbrojené vojenské i civilní mise zahraničních pozorovatelů na sporné území.

²² CIA The World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cb.html>

²³ V tomto směru jsou jistě důrazným varováním výše zmíněné nacionalistické bouře v Thajsku, které vyvolaly smírné kroky thajské vlády k zápisu chrámu Preah Vihear na seznam UNESCO. Jistou historickou paralelou mohou být například demonstrace Khmerů v roce 1970, které vyvolala příliš vstřícná politika hlavy státu prince Sihanuka k Vietnamské demokratické republice. A následný vojenský puč, který Sihanuka zbavil moci.

náhodně. Stačí, aby během některé z potyček zahynul větší počet vojáků jedné ze stran. V takovém případě by protistrana jistě žádala krvavou odplatu.

Poslední předestřená možnost je v této chvíli nejpravděpodobnější. Území o rozloze 4,6 km² obklopující chrám Preah Vihear nebude v následujících letech svědkem ani války ani smíru. Tuto možnost podporuje celá řada velice přesvědčivých argumentů. Tím nejdůležitějším je, že současný stav oběma stranám vyhovuje. Umožňuje jim totiž kdykoliv odpoutat pozornost od vnitřních problémů svých zemí, stejně tak jako jim umožňuje získat popularitu. Náklady, které udržování konfliktu vyžaduje, jsou přitom velmi nízké. Sporné území je tak malé, že vyžaduje pohotovost jen velmi omezeného vojenského kontingentu. Na obou stranách se počet vojáků pohybuje v řádu stovek. Na úrovni mezinárodních vztahů nepřináší Thajsku ani Kambodži tento konflikt žádné významné problémy, nanejvýš se dočkají občasných výzev k diplomatickému řešení sporu ze strany OSN a okolních zemí. Navíc thajsko-kambodžský spor o hranici nepředstavuje v oblasti jihovýchodní Asie žádnou výjimkou, hraniční spory zde má téměř každá země. Oba státy jsou velmi závislé na turistickém ruchu, pokud je však konflikt udržován na takové úrovni jako v uplynulých třech letech, tak rozhodně nemůže redukovat zájem turistů o Thajsko a ani Kambodžu. Naopak zcela jistě může v tomto smyslu pomoci návštěvnosti samotného chrámu Preah Vihear, který za současných okolností zná rozhodně více lidí, než kdyby žádný konflikt neexistoval. Pro mnohé návštěvníky je navíc konflikt a početná přítomnost obou armád na společné hranici v okolí jen vítaným zpestřením a jakýmsi rozšířením turistické atrakce.

Vojenským zásahem by snad mohl některý z aktérů na čas sporné území získat, dostal by se však pod obrovský mezinárodní tlak a jeho územnímu zisku by se těžko dostalo mezinárodního schválení. Případný útočník by dosáhl celkového úspěchu pouze v případě změny mezinárodní situace v oblasti celé jihovýchodní Asie. Mezinárodní situace sice brání okamžitému vojenskému řešení konfliktu, ale vnitřní situace v Thajsku a Kambodži naopak brání smírnému řešení konfliktu. Pokud by některý z politiků ustoupil druhé straně, byl by okamžitě takovým postupem diskreditován a velice pravděpodobně by byl odstaven od moci. Smírné řešení by vyžadovalo odvážné a schopné vůdčí představitele Thajska i Kambodže, kteří by byli schopni postupovat ve vzájemné součinnosti a dosáhnout výsledku, který by neznamenal pro žádnou ze stran ani prohru ani výhru. Takovou osobností ve svém čele však v současnosti nedisponuje ani Kambodža ani Thajsko. Jistou šanci by mohlo mít smírné řešení, pokud by se na post thajského premiéra vrátil Thaksin Šinavatra. Je možné, že jeho přátelský vztah s Hun Senem by mohl usnadnit vzájemnou dohodu. Oba politici jsou ovšem natolik protřelými pragmatiky, že i oni by pravděpodobně konflikt neřešili a ponechali si jej v záloze pro případné populistické využití při řešení vnitřní agendy svých zemí.

Konflikt tak pravděpodobně zůstane ještě dlouho neřešený a nevyřešený. V průběhu času bude procházet klidnějšími i vypjatějšími periodami vývoje.²⁴ Vždy zde však bude riziko, že se Preah Vihear stane zárodkem a příčinou ozbrojeného střetu, že se stane chrámem zkázy Thajska i Kambodže.

²⁴ Tento závěr potvrzuje i aktuální vývoj, kdy po třinácti měsících relativního klidu na kambodžsko-thajské hranici v okolí chrámu Preah Vihear, došlo během dnů 7. -10. února a 15. - 16. února k dosud nejkrvavějšímu střetu od propuknutí ozbrojených srážek v roce 2008.